

Teisė pasinaudoti prieglobsčio procedūra

Svarbi informacija

**Europe Direct – tai paslauga, padėsianti jums rasti
atsakymus į klausimus apie Europos Sąjungą**

Informacija teikiama nemokamai telefonu (*):

00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Informacija teikiama nemokamai, daugelis skambučių taip pat nemokami (nors kai kurie ryšio paslaugų teikėjai gali imti mokestį, taip pat gali reikėti mokėti, jeigu skambinsite taksofonu arba viešbučio telefonu).

Daug papildomos informacijos apie Europos Sąjungą yra internete. Ji prieinama per portalą *Europa* (<http://europa.eu>).

Dizainas: EWORX

Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2016

DUK brošiūra:

ISBN 978-92-9243-621-6

doi:10.2847/936747

© Europos Sąjunga, 2016

Leidžiama atgaminti nurodžius šaltinį.

Printed in Luxembourg

SPAUSDINTA POPIERIUJE, BALINTAME NENAUDOJANT ELEMENTINIO CHLORO (ECF)

Teisė pasinaudoti prieglobsčio procedūra

Svarbi informacija

Turinys

1	Kas yra tarptautinė apsauga?	1
2	Ką reiškia negražinimo principas ir kam jis taikomas?	2
3	Kam Europos Sąjungoje suteikiamas prieglobstis?	3
4	Kuo skiriasi migrantas ir asmuo, kuriam reikalinga tarptautinė apsauga?	5
5	Ar aš privalau priimti sprendimą dėl to, ar asmeniui turi būti suteiktas prieglobstis?	6
6	Kokias teises turi asmenys, kuriems gali būti reikalinga tarptautinė apsauga, kai aš su jais susiduriu?	7
7	Kokios yra mano pareigos pažeidžiamų žmonių atžvilgiu?	8
8	Kokios yra mano pareigos vaiko ar asmens, kuris teigia esąs vaikas, atžvilgiu?	9
9	Ar prekybos žmonėmis aukai gali būti reikalinga ir tarptautinė apsauga?	11
10	Kas gali pateikti prašymą suteikti prieglobstį?	13
11	Ar asmuo, kurio dokumentai suklastoti ar kuris apskritai neturi dokumentų, taip pat gali pateikti prašymą suteikti prieglobstį?	14
12	Kaip atpažinti, kad asmuo gali pageidauti pateikti prašymą suteikti prieglobstį?	15

13	Kada ir kaip turėčiau pateikti informaciją asmenims, kurie gali pageidauti prašyti tarptautinės apsaugos?	17
14	Kada asmuo tampa prieglobsčio prašytoju?	19
15	Kaip suprasti, kad asmuo prašo suteikti prieglobstį?	20
16	Ko turėčiau imtis, jei asmuo man išreiškė pageidavimą pateikti prašymą suteikti prieglobstį?	21
17	Ką turėčiau daryti, jei esama požymių, kad asmeniui reikalinga apsauga, tačiau jis neišreiškė pageidavimo jos prašyti?	23
18	Ką daryti, jei asmuo kreipėsi dėl prieglobsčio suteikimo, tačiau man kyla įtarimų, kad jis tik nori neteisėtai pasinaudoti sistema?	25
19	Kas nutinka, jei man nepavyksta nustatyti asmens, kuris pageidauja pateikti prašymą suteikti prieglobstį?	26
20	Kartais jaučiuosi išsekęs ar net pykstu ant asmenų, kurių reikalus man tenka kasdien tvarkyti. Ar tai normalu?	27
	Teisė pasinaudoti prieglobsčio procedūra	28

1 Kas yra tarptautinė apsauga?

Žmonės, kuriems reikalinga tarptautinė apsauga, savo šalyse neturi pagrindinių žmogaus teisių ir fizinio saugumo garantijų; jie yra priversti bėgti nuo persekiojimo, nežmoniško ar žeminančio orumą elgesio arba kitokio šiurkštaus žmogaus teisių pažeidimo pavojaus. Todėl tarptautinė bendruomenė turi imtis veiksmų ir įgyvendinti savo įsipareigojimą pagal tarptautinę ir ES teisę – suteikti prieglobstį asmenims, kurie nėra apsaugoti jų kilmės valstybėse.

ES prieglobsčio *acquis* numatyta dviejų rūšių tarptautinė apsauga: pabėgėlio statusas ir papildoma apsauga. Remiantis pabėgėlių arba papildomą apsaugą turinčių teisę gauti asmenų vieningo statuso principu, papildomos apsaugos statusą turintiems asmenims turėtų būti suteiktos tos pačios teisės ir socialinės apsaugos priemonės, kaip ir pabėgėliams; be to, jiems turėtų būti taikomi tokie pat tinkamumo kriterijai. Be to, jūsų valstybė, remdamasi humanitariniais motyvais, gali suteikti ir kitokią apsaugą.

Teisė į saugumą ir teisė pasinaudoti tinkama prieglobsčio procedūra yra vieni iš svarbiausių dalykų, kad asmenys, kuriems reikalinga tarptautinė apsauga, turėtų galimybę pasinaudoti jiems suteikiamomis teisėmis. Kaip pirminio kontakto pareigūnui, jums tenka labai svarbus vaidmuo siekiant užtikrinti teisę į apsaugą jos reikalingiems asmenims.

2 Ką reiškia negražinimo principas ir kam jis taikomas?

Negražinimo principas reiškia valstybių narių įsipareigojimą **jokiomis aplinkybėmis neišsiųsti ir negražinti jokio asmens** (net jei jis yra neteisėtai atvykęs migrantas) į **valstybes ar jų pasienio teritorijas, kuriose jiems grėstų persekiojimas**, mirties bausmė, kankinimas arba kitoks nežmoniškas ar orumą žeminantis elgesys ar baudimas. Prieglobsčio atžvilgiu *negražinimo principas* reiškia nuostatą, kad prieglobsčio prašytojams turi būti suteikta teisė patekti į teritoriją ir kad jiems turi būti taikomos sąžiningos ir veiksmingos procedūros, siekiant nustatyti, ar tokiam asmeniui gali būti suteiktas prieglobstis.

Draudimas taikyti *grąžinimo principą* galioja bet kokiam priverstiniam išvežimui, įskaitant deportaciją, išsiuntimą, ekstradiciją, neoficialų perkėlimą ar perdavimą, taip pat pasienyje taikomą draudimą atvykti į valstybę. **Tai apima netiesioginį grąžinimą, t. y. asmens grąžinimą į trečiąją valstybę, kurioje jam kyla grąžinimo pavojus.** Joks prieglobsčio prašytojas neturėtų būti sugrąžintas į trečiąją valstybę, kur būtų nagrinėjamas prašymas suteikti prieglobstį, jei nesuteikiamos konkrečios ir pakankamos garantijos. Tai garantijos, kad asmuo bus vėl įleistas į tą šalį, kad jis bus veiksmingai apsaugotas nuo *grąžinimo*, kad jis turės galimybę pateikti prašymą suteikti prieglobstį ir naudotis tokio prieglobsčio teikiamais privalumais ir kad su juo bus elgiamasi pagal tarptautines normas.

Žr. Praktinio vadovo skirsnį „Pagrindinės pirminio kontakto pareigūnų funkcijos“.

3 Kam Europos Sąjungoje suteikiamas prieglobstis?

ES prieglobsčio *acquis* numatyta dviejų rūšių tarptautinė apsauga: pabėgėlio statusas ir papildoma apsauga. Be to, jūsų valstybė, vadovaudamasi humanitariniais motyvais, gali suteikti ir kitokią apsaugą.

- **Pabėgėlis** yra asmuo, kuris buvo priverstas išvykti iš gimtosios šalies (asmenų be pilietybės atveju – iš ankstesnės nuolatinės gyvenamosios vietos šalies) dėl pagrįstos baimės, kad jis bus persekiojamas dėl rasės, religijos, pilietybės, politinių įsitikinimų ar priklausymo tam tikrai socialinei grupei, ir kuris dėl tokios baimės negali ar nenori ten grįžti.
- **Papildoma apsauga** suteikiama asmenims, kurie neatitinka pabėgėliams taikomų kriterijų, tačiau kuriems vis dėlto reikalinga tarptautinė apsauga. Visoje ES papildoma apsauga suteikiama tiems asmenims, kuriems kiltų pavojus patirti **didelę žalą**, jei jie sugrįžtų į savo šalį. Didelė žala yra:
 - mirties bausmė ar egzekucija
 - kankinimas, nežmoniškas ar žeminantis orumą elgesys arba baudimas
 - didelė asmeninė grėsmė dėl nesirenkamojo smurto vykstant tarptautiniam ar vidaus ginkluotam konfliktui.

Kaip pirminio kontakto pareigūnas, jūs, be kita ko, privalote tinkamai nustatyti ir atitinkamoms institucijoms perduoti asmenis, kuriems gali būti reikalinga tarptautinė apsauga, taip pat kitus specialiųjų poreikių turinčius asmenis, įskaitant vaikus ir prekybos žmonėmis aukas. Kartais žmonės gali turėti įvairių

poreikių, todėl į procesą gali tekti įtraukti įvairias institucijas.

Atminkite, kad susidūrę su asmenimis, kuriems reikalinga tarptautinė apsauga, atstovaujate ne tik savo valstybei, bet ir visai Europos Sąjungai.

Kas yra bendra Europos prieglobsčio sistema?

Bendra Europos prieglobsčio sistema (BEPS) yra bendra sistema, pagrįsta visapusišku ir įtraukiu Ženevos konvencijos taikymu. Jos tikslas – remiantis įpareigojančiais teisės aktais užtikrinti sąžiningą ir žmonišką elgesį su prieglobsčio prašytojais, suderinti prieglobsčio sistemas ir sumažinti skirtumus tarp valstybių narių, taip pat stiprinti praktinį bendradarbiavimą tarp nacionalinių prieglobsčio institucijų ir plėtoti prieglobsčio išorinį aspektą.

BEPS sudaro toliau išvardytos teisinės priemonės, kuriose nustatytos bendros aukšto lygio normos ir aktyvesnis bendradarbiavimas, siekiant užtikrinti, kad prieglobsčio prašytojams, kai jie kreipiasi dėl prieglobsčio suteikimo, būtų taikomas vienodas požiūris sąžiningoje ir veiksmingoje sistemoje.

Naujos redakcijos **Prieglobsčio procedūrų direktyva**, kuria siekiama užtikrinti, kad sprendimai dėl prieglobsčio būtų sąžiningi, greiti ir kokybiški.

Naujos redakcijos **Priėmimo sąlygų direktyva**, kuria užtikrinama, kad visoje Europos Sąjungoje prieglobsčio prašytojams būtų sudaromos humaniškos materialinės priėmimo sąlygos ir kad būtų visapusiškai paisoma atitinkamų asmenų pagrindinių teisių.

Naujos redakcijos **Kvalifikacinė direktyva**, kurioje nustatyti kriterijai, kuriais remiantis suteikiamas prieglobstis. Jos nuostatose taip pat numatytos įvairios užsieniečių, kuriems suteiktas prieglobstis, teisės ir jiems skirtos integracijos priemonės.

Naujos redakcijos **Dublino reglamentas**, kuriame išaiškinama, kaip nustatyti už prieglobsčio prašymo nagrinėjimą atsakingą valstybę narę.

Naujos redakcijos **EURODAC reglamentas**, kuriuo patobulinama ES prieglobsčio sistemos pirštų atspaudų duomenų bazė.

4 Kuo skiriasi migrantas ir asmuo, kuriam reikalinga tarptautinė apsauga?

Migrantas yra plati sąvoka, taikoma asmenims, kurie išvyksta iš vienos šalies ar regiono, kad įsikurtų kitoje šalyje ar regione. Kai kurie migrantai savanoriškai nusprendžia persikelti dėl įvairių priežasčių, dažniausiai nesusijusių su apsauga (pavyzdžiui, dėl šeimos ryšių ar ekonominių sunkumų). Tačiau **asmenys, kuriems reikalinga tarptautinė apsauga, yra priversti bėgti, kad išsaugotų savo gyvybę ar laisvę**. Jie neturi apsaugos savo kilmės valstybėje; tiesą sakant, dažnai būtent jų šalies vyriausybė grasina juos persekioti. Jei kitos valstybės jų neįsileidžia ir nesuteikia apsaugos, jiems gali grėsti mirtis, persekiojimas ar kitokie šiurkštūs žmogaus teisių pažeidimai.

Šiuolaikinės migracijos tendencijos dažnai yra mišrios. Mišriuose migracijos srautuose tie asmenys, kuriems reikalinga apsauga, ir tie asmenys, kurių migracijos priežastys nesusijusios su apsauga, keliauja tais pačiais maršrutais ir tomis pačiomis transporto priemonėmis. Tokios kelionės gali būti ilgos, sunkios ir pavojingos ir dažnai organizuojamos neteisėtai. Nustatyti asmenis, kurie gali pageidauti prašyti tarptautinės apsaugos, tomis aplinkybėmis yra sunkus, tačiau labai svarbus uždavinys.

5 Ar aš privalau priimti sprendimą dėl to, ar asmeniui turi būti suteiktas prieglobstis?

Ne. Ne jūs turėtumėte vertinti, ar asmeniui turi būti suteiktas prieglobstis ir ar jo pasakojimas yra patikimas. Jau kitur prieglobsčio nustatymo institucijos pareigūnai taikys kitokią procedūrą, kad pagal ES ir tarptautinę teisę įvertintų prašymą suteikti prieglobstį ir nustatytų, ar tas asmuo atitinka nustatytus kriterijus, kad jam būtų suteiktas prieglobstis.

Jūsų pareiga – nustatyti asmenis, kurie gali pageidauti pateikti prašymą suteikti jiems prieglobstį, suteikti jiems informaciją apie galimybę tai padaryti ir kompetentingoms institucijoms perduoti tuos asmenis, kurie išreiškė pageidavimą pateikti atitinkamą prašymą.

Žr. Praktinio vadovo skirsnį „Pagrindinės pirminio kontakto pareigūnų funkcijos“.

6 Kokias teises turi asmenys, kuriems gali būti reikalinga tarptautinė apsauga, kai aš su jais susiduriu?

Asmenys, kuriems gali būti reikalinga tarptautinė apsauga, turi teisę naudotis tam tikromis teisėmis, nepaisant to, ar jie aiškiai išreiškė norą, kad jiems būtų suteiktas prieglobstis. Daugeliu atvejų turėsite pasirinkti, kad tos teisės būtų užtikrintos.

Negrąžinimo principas taikomas visiems asmenims, nepaisant to, ar jų statusas oficialiai nustatytas. Valsybės narės privalo susilaikyti nuo grąžinimo į bet kurią vietą, kurioje grąžintiniams asmenims gali grėsti persekiojimas, taip pat nežmoniškas ar žeminantis elgesys arba baudimas, įskaitant kankinimus, net jei tokie asmenys yra neteisėtai atvykę migrantai.

Kitos teisės yra **teisė pasinaudoti veiksminga prieglobsčio procedūra, teisė į informaciją** apie galimybę pateikti prašymą suteikti prieglobstį prieglobsčio prašytojui suprantama kalba, įskaitant teisę į **vertėją žodžiu**, taip pat **galimybė bendrauti su JTVPK ar kitų organizacijų**, kurios prieglobsčio prašytojams teikia teises ar kitokias konsultacijas, atstovais.

Atminkite, kad bendraujant su visais žmonėmis būtina visapusiškai **gerbti žmogaus orumą** ir paisyti pagrindinių ir žmogaus teisių, įskaitant skubios medicinos pagalbos teikimą ir pagrindinių poreikių patenkinimą. Pažeidžiami asmenys, įskaitant vaikus ir prekybos žmonėmis aukas, turi būti nustatyti ir nusiųsti į atitinkamas procedūras vykdančias įstaigas.

Žr. Praktinio vadovo skirsnį „Pagrindinės pirminio kontakto pareigūnų funkcijos“.

7 Kokios yra mano pareigos pažeidžiamų žmonių atžvilgiu?

Pažeidžiami asmenys pirmiausiai yra vaikai, nelydimi vaikai, neįgalūs asmenys, vyresnio amžiaus asmenys, nėščios moterys, vieniši tėvai su vaikais, prekybos žmonėmis aukos, sunkiai sergantys ar psichikos sutrikimų turintys asmenys, taip pat asmenys, kurie buvo kankinti, išžaginti ar patyrė kitokį didelį psichologinį, fizinį ar seksualinį smurtą.

Sienos perėjimo punktai ir sulaikymo įstaigos yra vienos iš pirmųjų vietų, kuriose specialiųjų poreikių turintys pažeidžiami asmenys gali būti įvardyti ar nustatyti. Kaip tiesioginio kontakto pareigūnas, private **nustatyti pažeidžiamų asmenų specialiuosius poreikius ir perduoti juos** nacionalinėms institucijoms ir kitoms suinteresuotosioms šalims, pavyzdžiui, nevyriausybinėms organizacijoms ir JTVPK, kurios yra specializuotos ir įgaliotos reaguoti į jų poreikius pagal nacionalinės teisės aktus ir praktiką. Įsitikinkite, kad žinote nacionalines perdavimo procedūras ir turite reikiamus kontaktinius duomenis.

Visada pirmiausiai reikėtų suteikti skubią medicinos pagalbą ir atsižvelgti į būtiniausius poreikius; šioms klausimams turėtų būti teikiama pirmenybė prieš migracijos klausimus. Kiek įmanoma, turėtų būti išsaugota šeimos vienybė, o vaikai neturėtų būti atskiriami nuo tėvų ar giminaičių.

Žr. Praktinio vadovo skirsnį „Pagrindinės pirminio kontakto pareigūnų funkcijos“.

8

Kokios yra mano pareigos vaiko ar asmens, kuris teigia esąs vaikas, atžvilgiu?

Pagal atitinkamas tarptautinės ir Europos teisės normas ir teisės aktus **vaikas yra bet kuris jaunesnis nei 18 metų asmuo**, nebent pagal vaikui taikomus įstatymus pilnametystę jis pasiekia anksčiau. Jei net nesate tikras, ar asmuo, kuris teigia esąs vaikas, iš tikrųjų yra vaikas, jis vis dėlto turi būti perduotas atsakingai institucijai, kad ji nustatytų jo amžių pagal nacionalinės teisės aktus ir praktiką.

Visi vaikai yra pažeidžiami, todėl labai svarbu ypač gerai atsižvelgti į jų specialiuosius poreikius, ypač jei jie yra nelydimi arba atskirti.

Nelydimi ir atskirti vaikai turėtų būti kuo greičiau nustatyti ir perduoti atsakingoms institucijoms pagal nacionalinės teisės aktus ir praktiką, taip pat laikantis ES teisės aktais nustatytų garantijų. Įsitikinkite, kad žinote nacionalines perdavimo procedūras ir kad turite specializuotų vaiko apsaugos tarnybų ir kitų atsakingų suinteresuotųjų šalių kontaktinius duomenis.

Visada būkite atidus ir atkreipkite dėmesį į galimus prekybos žmonėmis požymius.

Ar jūsų stebimos aplinkybės yra kuo nors neįprastos? Ar vaikas yra tylus, santūrus, išsigandęs, nusiminęs, laikosi nuošaliai ar kalba nerišliai? Ar koks nors asmuo laukia to vaiko, o gal vaikas žiūri į kitą suaugusįjį? Jei bet kuriuo metu yra pagrįstų priežasčių manyti, kad vaikui gali grėsti prekyba žmonėmis arba kad jam reikia kitokios apsaugos, nedelsiant pagal nacionalinės teisės aktus ir praktiką turi būti inicijuotas perdavimo mechanizmas ir pradėtas pradinis tyrimas.

Atminkite, kad **su vaiku reikia bendrauti draugiškai**, atsižvelgiant į vaiko amžių ir brandą. **Nuolat informuokite jį** apie tai, kas vyksta šiuo metu ir kas bus toliau. Užtikrinkite jam **teisę pasinaudoti pagrindinėmis paslaugomis**.

Imantis visų veiksmų ir priimant visus sprendimus, susijusius su vaiku, **visų pirma būtina atsižvelgti į vaiko interesus**. Paprastai vaikai neturėtų būti atskiriami nuo juos lydinčių tėvų ar giminių, nebent yra pagrįstų priežasčių manyti, kad tai neatitinka vaiko interesų. Tokiu atveju specializuotas vaiko apsaugos tarnybas reikėtų nedelsiant informuoti pagal nacionalinės teisės aktus ir praktiką.

Turi būti taikomas *negrąžinimo principas*. Jei taikytinas grąžinimo principas, turi būti laikomasi Grąžinimo direktyvos 10 straipsnyje numatytų vaiko apsaugos priemonių.

Žr. Praktinio vadovo skirsnį „Nelydimi arba atskirti vaikai“.

Daugiau informacijos rasite *Frontex Vega darbo su vaikais vadove (Frontex Vega Children Handbook)*¹.

¹ http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Training/VEGA_Children_Handbook.pdf

9 Ar prekybos žmonėmis aukai gali būti reikalinga ir tarptautinė apsauga?

Jei yra pagrindo manyti, kad asmuo gali būti prekybos žmonėmis auka, jis pagal nacionalinės teisės aktus ir praktiką turėtų būti perduotas atsakingoms institucijoms ir tarnyboms, kad šios jam suteiktų reikiamą paramą ir pagalbą. Įsitikinkite, kad jums žinomos prekybos žmonėmis aukoms taikytinos nacionalinės perdavimo procedūros ir kad turite reikiamus kontaktinius duomenis.

Tačiau **tam tikrais atvejais prekybos žmonėmis aukoms gali būti reikalinga ir tarptautinė apsauga, be to, joms turi būti suteikta teisė pasinaudoti prieglobsčio procedūra**. Bet kuriuo atveju visos prekybos žmonėmis aukos turėtų būti tinkamai informuotos apie jų teisę pateikti prašymą suteikti prieglobstį.

Turėkite omenyje, kad prekiautojas žmonėmis vis dar gali būti netoliese. Svarbu užtikrinti, kad bet kuris asmuo turėtų galimybę apie savo reikalus su jumis nevaržomas kalbėtis asmeniškai. Pasirūpinkite, kad niekas nesikištų ir neatsakinėtų į klausimus už kitą asmenį, nebent tai atitinka tokio asmens interesus. Nelydimų arba atskirtų vaikų atveju ypatingą dėmesį reikėtų skirti galimiems prekybos žmonėmis požymiams.

Jei įmanoma, reikėtų užtikrinti, kad apklausoje su moterimis ir mergaitėmis vienas iš dalyvaujančių pirminio kontakto pareigūnų būtų moteris. Moterys ir mergaitės neturėtų būti primygtinai raginamos kalbėti apie incidentus ir nusikaltimus, susijusius su seksualiniu išnaudojimu ar smurtu. Jei taikytina, atsižvelgiant į amžių, moterų diskretiškai reikėtų

paklausti, ar jos nėra nėščios, ir prireikus informuoti jas apie prieinamą pagalbą.

Žr. Praktinio vadovo skirsnį „Daugialypių apsaugos poreikių turintys asmenys“.

10

Kas gali pateikti prašymą suteikti prieglobstį?

Bet kuris asmuo turi teisę pateikti prašymą suteikti prieglobstį.

Prieglobsčio teisė pripažįstama Ženevos konvencijoje, ES pagrindinių teisių chartijoje ir kituose tarptautiniuose ir Europos teisės aktuose. Tačiau tai nereiškia, kad prieglobstis bus suteiktas kiekvienam jos prašančiam asmeniui. Kiekvienoje prieglobsčio sistemoje kai kurie prašymai suteikti prieglobstį bus atmesti, o kai kurie – priimti, tačiau jie visi turi būti įvertinti pagal Europos ir tarptautinę teisę.

Teisė į saugumą ir teisė pasinaudoti tinkamomis procedūromis yra būtini, kad būtų veiksmingai užtikrinta teisė į prieglobstį. Kaip pirminio kontakto pareigūnui, jums tenka labai svarbus vaidmuo nustatant tuos asmenis, kurie gali pageidauti kreiptis dėl tarptautinės apsaugos, ir užtikrinant jų teisę pasinaudoti prieglobsčio procedūra.

Žr. Praktinio vadovo skirsnį „Kas gali pageidauti pateikti prašymą suteikti prieglobstį“.

11

Ar asmuo, kurio dokumentai suklastoti ar kuris apskritai neturi dokumentų, taip pat gali pateikti prašymą suteikti prieglobstį?

Taip. Bet kuris asmuo turi teisę pateikti prašymą suteikti prieglobstį, nepaisant to, ar jis į valstybę narę atvyko arba joje yra neteisėtai, ar jo dokumentai padirbti arba suklastoti ir ar jis apskritai neturi jokių dokumentų.

Dauguma asmenų, kuriems reikalinga tarptautinė apsauga, susiduria su gyvybei pavojų keliančiomis aplinkybėmis, kuriomis jie retai turi pakankamai laiko surinkti reikiamą dokumentaciją, kad jiems būtų suteikta teisė į ES pateikti teisėtai.

Pagal Ženevos konvenciją ir Šengeno sienų kodeksą prieglobsčio prašytojai negali būti baudžiami už neteisėtą atvykimą ar buvimą valstybėje, jei jie nedelsdami prisistato valdžios institucijoms. Net padirbtų ir suklastotų dokumentų nagrinėjimo metu asmuo gali išreikšti norą pateikti prašymą suteikti prieglobstį. Tokiu atveju policijos tyrimas sustabdomas ir pradedama prieglobsčio procedūra.

Žr. Praktinio vadovo skirsnį „Kas gali pageidauti pateikti prašymą suteikti prieglobstį?“.

12 Kaip atpažinti, kad asmuo gali pageidauti pateikti prašymą suteikti prieglobstį?

Daugelis asmenų, kuriems gali būti reikalinga tarptautinė apsauga, nėra linkę aktyviai prašyti prieglobsčio šalyje, į kurią jie atvyksta. Dauguma iš jų gali nežinoti savo teisių ir pareigų arba nuspręsti neprašyti apsaugos dėl savo konkrečių aplinkybių arba dėl to, kad juos kiti asmenys, įskaitant neteisėtu žmonių gabenimu užsiimančius asmenis, klaidingai informavo apie jų galimybes.

Todėl svarbu stebėti padėtį ir **atkreipti dėmesį į atitinkamus požymius, kad asmuo gali pageidauti pateikti prašymą suteikti prieglobstį.**

Požymius, kad asmuo gali pageidauti pateikti prašymą suteikti prieglobstį, galima nustatyti įvairiai. Juos galite pastebėti, išsiaiškinti per tiesioginį kontaktą su asmeniu ar kitais asmenimis, nustatyti iš asmens pateiktų dokumentų ir (arba) kitomis aplinkybėmis. Siekdami požymius nustatyti greičiau ir tiksliau, **ypatingą dėmesį atkreipkite į tokius dalykus:**

1. **Kas yra tas asmuo** (amžius, lytis, šeiminė padėtis, etninė kilmė, religija ir tautybė)
2. **Iš kur jis** (kilmės valstybė, bendrosios atvykimo aplinkybės)

3. Ką asmuo sako ir ko jis bijo

- Būti nužudytas arba prarasti gyvybę pagal mirties nuosprendį
- Persekiojimo
- Kankinimo
- Karo
- Grąžinimo

4. Ko žmogus nori

- Pagalbos
- Apsaugos
- Susitikti su Jungtinių Tautų ar Jungtinių Tautų vyriausiojo pabėgėlių reikalų komisaro biuro atstovu ar teisininku

5. Ką pastebite (išvaizdoje ar elgesyje)

- Artinimasis prie pareigūno ar jo vengimas
- Baimė, stresas ar neįprastas tylėjimas
- Neįprastas elgesys ir (arba) požiūris
- Išvaizda (sužalojimai, randai, drabužiai, asmeniniai daiktai ir pan.)

Informacijos teikimas – vienas iš svarbiausių dalykų siekiant veiksmingai užtikrinti teisę pasinaudoti prieglobsčio procedūra. Jūsų, kaip pirminio kontakto pareigūno, pareiga – užtikrinti, kad žmonės, kurie gali pageidauti pateikti prašymą suteikti prieglobstį, tai galėtų padaryti. Todėl turite imtis iniciatyvos jiems teikti informaciją apie jų teisę prašyti prieglobsčio, taip pat apie atitinkamas jų teises ir pareigas.

Žr. Praktinio vadovo skirsnį „*Neišsamus požymių sąrašas*“.

13 Kada ir kaip turėčiau pateikti informaciją asmenims, kurie gali pageidauti prašyti tarptautinės apsaugos?

Jūsų, kaip pirminio kontakto pareigūno, pareiga – užtikrinti, kad žmonės, kurie gali pageidauti prašyti tarptautinės apsaugos, tai galėtų padaryti. Todėl turite imtis iniciatyvos jiems teikti informaciją apie jų teisę prašyti prieglobsčio, taip pat apie atitinkamas jų teises ir pareigas. Pagrindinis informacijos teikimo tikslas – užtikrinti, kad asmenys, kuriems gali būti reikalinga tarptautinė apsauga, turėtų teisę veiksmingai pasinaudoti prieglobsčio procedūra.

Apskritai, informacija apie galimybę kreiptis dėl prieglobsčio suteikimo turi būti pateikta sulaikymo centruose ir sienos perėjimo punktuose, įskaitant tranzito zonas prie išorės sienų. Tačiau taip pat rekomenduotina, kad tokia informacija būtų pateikiama ir tuo metu, kai asmenys, mėginantys apeiti pasienio punktus, yra sustabdomi sienos apsaugos pareigūnų.

Įsitikinkite, kad žinote visą informaciją, kurią reikia pateikti pagal nacionalinės teisės aktus bei praktiką ir pagal ES teisės aktus. Informacija turėtų būti pateikiama **laiku** ir būti kuo išsamesnė. Informacija turi būti pateikiama **asmeniui suprantama kalba**. Jei reikia, būtina užtikrinti vertimą žodžiu. **Kalba ir bendravimas turėtų būti pritaikytas prie asmens, su kuriuo bendraujate, lyties, amžiaus,**

fizinės ir psichikos būklės ir (arba) išsilavinimo.

Jei įmanoma, reikėtų užtikrinti, kad apklausoje su moterimis ir mergaitėmis vienas iš dalyvaujančių pirminio kontakto pareigūnų ir vertėjas žodžiu būtų moteris.

Žr. Praktinio vadovo skirsnį „*Neišsamus požymių sąrašas*“.

14 Kada asmuo tampa prieglobsčio prašytoju?

Asmuo tampa prieglobsčio prašytoju, kai jis pateikia prašymą suteikti prieglobstį. Pagal ES prieglobsčio *acquis* laikoma, kad asmuo pateikė prašymą, **kai jis bet kokia forma ir bet kokiai institucijai išreiškė pageidavimą pateikti prašymą suteikti prieglobstį** arba kai galima suprasti, kad jis siekia prieglobsčio. Nebūtinai turi būti pavartotas būtent žodis „prieglobstis“ ar „pabėgėlis“. Prieglobsčio prašytojams turi būti suteiktos visos su šiuo statusu siejamos teisės ir pareigos.

Kaip pirminio kontakto pareigūnas, dažnai esate pirmasis šalies atstovas, su kuriuo susiduria asmuo, kuriam gali būti reikalinga tarptautinė apsauga. Daugeliu atveju tokie asmenys pirmą kartą turės galimybę jums išsakyti pageidavimą pateikti prašymą suteikti prieglobstį.

Atminkite, kad daugelis asmenų, kuriems gali būti reikalinga tarptautinė apsauga, bijo savo valstybės pareigūnų persekiojimo arba susidūrė su blogu kitų šalių pareigūnų elgesiu kelionės metu. Daugeliu atveju jie gali nenorėti į jus kreiptis tiesiogiai ar aktyviai prašyti suteikti prieglobstį. **Pirminio kontakto pareigūnams tenka labai svarbus vaidmuo siekiant užtikrinti pasitikėjimo atmosferą, imtis iniciatyvos nustatyti asmenis, kurie gali pageidauti kreiptis dėl prieglobsčio suteikimo, jiems suteikti atitinkamą informaciją apie teisę kreiptis prieglobsčio ir juos nusiųsti į atitinkamas procedūras vykdančias įstaigas.**

Žr. Praktinio vadovo skirsnį „Ką daryti toliau, kai asmuo pateikia prašymą suteikti prieglobstį?“.

15 Kaip suprasti, kad asmuo prašo suteikti prieglobstį?

Kaip pirminio kontakto pareigūnas, dažnai esate pirmasis valstybės atstovas, su kuriuo susiduria į ES atvykstantys trečiųjų valstybių piliečiai ir kuriam jie pirmą kartą turi galimybę išreikšti pageidavimą pateikti prašymą suteikti prieglobstį.

Turėkite omenyje, kad ketinimą pateikti prašymą suteikti prieglobstį žmonės gali reikšti įvairiai. **Bet koks pareiškimas žodžiu ar raštu apie tai, kad asmuo bijo persekiojimo ar didelės žalos, kuri jam gresia, jei jam nebus leista atvykti, turi būti vertinamas kaip toks prašymas.** Nebūtinai turi būti pavartotas būtent žodis „prieglobstis“ ar „pabėgėlis“.

Tarp svarbiausių žodžių, posakių ar teiginių, kurie gali būti ženklas, kad asmuo gali pageidauti pateikti prašymą suteikti prieglobstį, yra **baimė būti nužudytam, persekiojimo, kankinimo, karo baimė** ir (arba) **baimė būti grąžintam**. Be to, asmuo gali prašyti **pagalbos, apsaugos** arba gali norėti pasimatyti su **JT, JTVPK atstovu** ar **teisininku** ir t. t.

Bet kuris asmuo, išreiškęs pageidavimą pateikti prašymą suteikti prieglobstį, tampa prieglobsčio prašytoju, turinčiu visas su šiuo statusu siejamas teises bei pareigas, ir turi būti perduotas atsakingoms institucijoms, kad jos atliktų tolesnį vertinimą. Atminkite, kad jūsų sprendimas atvykimo punkte yra svarbiausias ir turi lemiamos reikšmės. Kai kyla abejonių dėl asmens, su kuriuo bendraujate, ketinimų, pasitarkite su savo vadovu.

Žr. Praktinio vadovo skirsnį „Kaip atpažinti, kad pateikiamas prašymas suteikti prieglobstį?“.

16 Ko turėčiau imtis, jei asmuo man išreiškė pageidavimą pateikti prašymą suteikti prieglobstį?

Kai tik asmuo išreiškė pageidavimą pateikti prašymą suteikti prieglobstį, **jis tampa prieglobsčio prašytoju ir turi būti perduotas atsakingoms institucijoms**, kad jos atliktų tolesnį vertinimą. Kaip institucijos, kuriai greičiausiai bus pateikiami prašymai suteikti prieglobstį, pareigūnas, privalote informuoti prieglobsčio prašytoją, kur ir kaip prašymas turėtų būti oficialiai pateiktas.

Prieglobsčio prašytojai turi teisę į tam tikras teises ir garantijas, priskiriamas tam statusui, įskaitant teisę likti, teisę į pagrindines materialines priėmimo sąlygas, teisę į tinkamą paramą specialiųjų procedūrinių ir (arba) priėmimo poreikių atveju, teisę gauti išsamesnės informacijos apie prieglobsčio procedūrą jiems suprantama kalba ir teisę į garantijas sulaikymo atveju. Kaip pirminio kontakto pareigūnas, privalote padėti užtikrinti šias teises, pavyzdžiui, perduoti prieglobsčio prašytojus atitinkamoms institucijoms ir organizacijoms.

Po to, kai prašymas suteikti prieglobstį pateikiamas, jis turi būti užregistruotas.

- **Jei dirbate institucijoje, kuri yra kompetentinga registruoti prašymą suteikti prieglobstį, tai privalote padaryti per tris darbo dienas.**
- **Jei dirbate kitoje institucijoje, prašymą suteikti prieglobstį turėtumėte perduoti kompetentingai institucijai, kad jis būtų**

įregistruotas ne vėliau kaip per šešias darbo dienas po prašymo gavimo. Gautus prašymus rekomenduojama registruoti raštu pagal nacionalinės teisės aktus ir praktiką.

Atminkite, kad prieglobsčio prašytojai negali būti baudžiami dėl to, kad jie neteisėtai atvyko ar yra valstybės teritorijoje, jei jie nedelsdami prisistato valdžios institucijoms.

Žr. Praktinio vadovo skirsnį „Ką daryti toliau, kai asmuo pateikia prašymą suteikti prieglobstį?“.

17 Ką turėčiau daryti, jei esama požymių, kad asmeniui reikalinga apsauga, tačiau jis neišreiškė pageidavimo jos prašyti?

Daugelis asmenų, kuriems gali būti reikalinga tarptautinė apsauga, nėra linkę aktyviai prašyti prieglobsčio. Pavyzdžiui, jie gali nežinoti apie tokią teisę ar atitinkamas procedūras, jie gali būti prekybos žmonėmis aukos arba gali būti patyrę traumą, patirtą dėl persekiojimo ar per sudėtingą kelionę. Be to, dažnai asmenims, kuriems reikalinga tarptautinė apsauga, trūksta informacijos apie jų teises ir pareigas, kitoje valstybėje narėje jie turi giminaičių, su kuriais tikisi susijungti, arba kiti asmenys, įskaitant neteisėtus žmonių gabenimu užsiimančius asmenis, juos yra klaidingai informavę apie jų galimybes. Neverta tikėtis, kad jie turės žinių apie sudėtingas prieglobsčio ir Dublino procedūras, kad jie visiškai pasitikėtų institucijomis ir su jų atstovais tiesiogiai pasidalytų savo nuogąstavimais sienos perėjimo punktuose ar sulaikymo centruose arba kad žinotų reikiamus žodžius ir sąvokas, kurie jiems padėtų įgyti teisę pasinaudoti procedūra.

Informacijos teikimas yra vienas iš svarbiausių elementų siekiant užtikrinti, kad asmenys, kuriems gali būti reikalinga tarptautinė apsauga, turėtų galimybę veiksmingai pasinaudoti prieglobsčio procedūra ir kad jie galėtų priimti pagrįstus sprendimus dėl to, ar pateikti prašymą suteikti prieglobstį.

Atminkite, jog privalote užtikrinti, kad joks asmuo, net jei jis nepateikė prašymo suteikti

prieglobstį, nebūtų grąžintas ten, kur jam grėstų persekiojimas, nežmoniškas ar žeminantis elgesys arba baudimas, įskaitant kankinimą, net jei jis yra neteisėtas migrantas. Bet koks grąžinimas turėtų būtų vykdomas nustatyta tvarka, be kita ko, taikant reikiamas teisinės apsaugos priemones ir garantijas.

Kai kyla abejonių dėl asmens, su kuriuo bendraujate, ketinimų, pasitarkite su savo vadovu, ypač jei tokio asmens grąžinimas į kilmės ar tranzito valstybę būtų Europos ar tarptautinės teisės pažeidimas.

Žr. Praktinio vadovo skirsnį „Ką daryti, jei asmuo, kuriam gali būti reikalinga apsauga, nenori pateikti prašymo suteikti prieglobstį?“.

18

Ką daryti, jei asmuo kreipėsi dėl prieglobsčio suteikimo, tačiau man kyla įtarimų, kad jis tik nori neteisėtai pasinaudoti sistema?

Bet kuris asmuo, išreiškęs pageidavimą pateikti prašymą suteikti prieglobstį, tampa prieglobsčio prašytoju, turinčiu visas su šiuo statusu siejamas teises ir pareigas, ir turi būti perduotas atsakingoms institucijoms, kad jos atliktų tolesnį vertinimą.

Atminkite, kad ne jūs turėtumėte vertinti, ar asmeniui reikia suteikti prieglobstį ir ar jo pasakojimas yra patikimas. Tai prieglobsčio institucijos pareiga. Kiekvienoje prieglobsčio sistemoje kai kurie prašymai bus atmesti, o kai kurie – priimti, tačiau visi jie turi būti įvertinti pagal Europos ir tarptautinę teisę.

Tačiau galite pageidauti pasikonsultuoti su savo vadovu arba atsakingai institucijai pranešti apie tai, dėl ko jums kyla abejonių.

Žr. Praktinio vadovo skirsnį „Kas gali pageidauti pateikti prašymą suteikti prieglobstį?“.

19 Kas nutinka, jei man nepavyksta nustatyti asmens, kuris pageidauja pateikti prašymą suteikti prieglobstį?

Jei asmens statusas nustatomas neteisingai ir jei nesugebama asmens perduoti kompetentingoms institucijoms, tokiame asmeniui tai gali turėti rimtų padarinių. **Jis gali būti grąžintas į valstybę, kurioje jo gyvenimui ar laisvei gali kilti grėsmė arba kur jam gali grėsti persekiojimas, mirtis, žiaurus, nežmoniškas ir žeminantis elgesys ar kitokie šiurkštūs žmogaus teisių pažeidimai.**

Kaip pirminio kontakto pareigūnui, jums tenka labai svarbus vaidmuo, susijęs su teisės į apsaugą užtikrinimu jos reikalingiems asmenims. Kai kyla abejonių dėl asmens, su kuriuo bendraujate, ketinimų, pasitarkite su savo vadovu.

20 Kartais jaučiuosi išsekęs ar net pykstu ant asmenų, kurių reikalus man tenka kasdien tvarkyti. Ar tai normalu?

Kiekvienam pirminio kontakto pareigūnui tenka dirbti sudėtingomis sąlygomis; dažnai tenka susidurti su skirtingų kultūrų, skirtingo socialinio statuso ir skirtingų gyvenimiškų patirčių turinčiais asmenimis. Tokia įdomi, tačiau labai sudėtinga darbo aplinka gali turėti įtakos jūsų psichologinei gerovei. Savo darbe galite patirti įvairių emocijų tų žmonių, su kuriais bendraujate, atžvilgiu – nuo atjautos iki abejingumo ar net priešiškumo. O tai gali turėti įtakos jūsų darbo veiksmingumui ir kokybei, taip pat jūsų gebėjimui priimti tinkamus sprendimus ir imtis tinkamų veiksmų.

Svarbu turėti omenyje tas lengvinančias aplinkybes, taip pat savo asmenines aplinkybes ir nuolat stengtis kuo labiau sumažinti jų poveikį. Jei reikia, nesivaržydami prašykite kolegų ar vadovų pagalbos arba kreipkitės patarimo į specialistus.

Žr. Praktinio vadovo skirsnį „Sąmoningai suvokite savo asmeninio gyvenimo aplinkybes“.

Teisė pasinaudoti prieglobsčio procedūra

- ▶ Kiekvienas žmogus yra vertintinas ir gerbtinas
- ▶ Visada pirmiausiai reikėtų suteikti skubią medicinos pagalbą ir patenkinti būtiniausius poreikius

1

Pabėgėliu gali tapti bet kas

Bet kuriam asmeniui gali būti reikalinga apsauga, kad ir kokia būtų to asmens kilmės valstybė, etninė kilmė, išvaizda ar elgesys.

2

Kiekvienas asmuo turi teisę į apsaugą nuo grąžinimo

Joks asmuo negali būti išsiųstas ar grąžintas ten, kur jam grėstų persekiojimas, mirties bausmė, kankinimas ar kitoks nežmoniškas ar žeminantis elgesys arba baudimas. Be to, ši taisyklė taikoma neįleidimui į valstybę pasienyje ir bet kokiam priverstiniam išsiuntimui iš valstybės.

3

Pažeidžiamus asmenis reikia nustatyti ir jiems tinkamai padėti

Siekiant įvardyti ar nustatyti pažeidžiamų asmenų (įskaitant vaikus ir prekybos žmonėmis aukas) specialiuosius poreikius, labai svarbios yra pasienio punktuose ir sulaikymo centruose įgyvendinamos priemonės.

4

Vykdant bet kokius su vaikais susijusius veiksmus, svarbiausi yra vaiko interesai

Siekiant nustatyti svarbiausius vaiko interesus, kiekvienu atveju būtina tinkamai atsižvelgti į tokius veiksnius, kaip sauga ir saugumas, šeimos susijungimo galimybės, vaiko gerovė ir vaiko nuomonė, turint galvoje jo amžių ir brandą.

5

Bet kuris asmuo, galintis pageidauti pateikti prašymą suteikti prieglobstį, turi būti informuotas apie tokią teisę

Informacija apie teisę į prieglobstį turi būti pateikta visiems asmenims, kuriems gali būti reikalingas prieglobstis, kad jie galėtų efektyviai pasinaudoti teise į prieglobsčio procedūrą.

6

Kiekvienas asmuo turi teisę pateikti prašymą suteikti prieglobstį

Iš jokio asmens negali būti atimta teisė pasinaudoti prieglobsčio procedūra – net jei toks asmuo neatitinka visų atvykimo į šalį sąlygų.

7

Bet koks asmens baimės požymis ar išraiška gali būti vertinami kaip prašymas suteikti prieglobstį

Ketinimą pateikti prašymą suteikti prieglobstį žmonės gali išreikšti įvairiai. Bet koks pareiškimas žodžiu ar raštu apie tai, kad asmuo bijo persekiojimo ar didelės žalos, kuri jam gresia, jei jam nebus leista atvykti, turi būti vertinamas kaip toks prašymas. Nebūtina, turi būti pavartotas žodis „prieglobstis“ ar „pabėgėlis“.

8

Prieglobsčio prašytojai negali būti baudžiami už tai, kad neteisėtai atvyko į valstybės teritoriją arba neteisėtai joje yra

Asmenys, kurie nedelsdami prisistato valdžios institucijoms, neturėtų būti baudžiami už tai, kad neteisėtai atvyko į tą valstybę arba neteisėtai joje yra.

9

Kiekvienas prašymas suteikti prieglobstį turi būti užregistruotas ar perduotas registruoti atsakingai institucijai

Po to, kai prašymas suteikti prieglobstį pateikiamas, jį turi užregistruoti atsakinga institucija. Registracija turėtų būti užbaigta kuo greičiau per teisės aktais nustatytą laiką.

10

Negrąžinimo principas turi būti užtikrintas net jei asmuo, kuris gali pageidauti prašyti apsaugos, prieglobsčio neprašo

Bet koks grąžinimas turėtų būtų vykdomas nustatyta tvarka, be kita ko, taikant reikiamas teises apsaugos priemones ir garantijas. Joks asmuo negali būti grąžintas į valstybę, kurioje jam gresia kankinimas, nežmoniškas ar žeminantis elgesys arba baudimas, net jei jis yra neteisėtai atvykęs užsienietis.

KAIP ĮSIGYTI EUROPOS SĄJUNGOS LEIDINIŲ

Nemokamų leidinių galite įsigyti:

- vieną egzempliorių:
svetainėje *EU Bookshop* (<http://bookshop.europa.eu>);
- daugiau negu vieną egzempliorių / plakatą / žemėlapi:
Europos Sąjungos atstovybėse (http://ec.europa.eu/represent_lt.htm),
ES nepriklausančių šalių delegacijose (http://eeas.europa.eu/delegations/index_lt.htm),
susisiekę su tarnyba *Europe Direct* (http://europa.eu/europedirect/index_lt.htm)
arba paskambinę numeriu 00 800 6 7 8 9 10 11
(nemokamai visoje ES (*).

(*) Informacija teikiama nemokamai, daugelis skambučių taip pat nemokami (nors kai kurie ryšio paslaugų teikėjai gali imti mokesť, taip pat gali reikėti mokėti, jeigu skambinsite taksofonu arba viešbučio telefonu).

Parduodamų leidinių galite įsigyti:

- svetainėje *EU Bookshop* (<http://bookshop.europa.eu>).

Elektroninę priemonės versiją galite rasti EASO ir *Frontex* interneto puslapiuose; be to, ten pateikiamos kitos pirminio kontakto pareigūnams skirtos praktinės priemonės, susijusios su teise pasinaudoti prieglobsčio procedūra:

<http://easo.europa.eu/accesstoprocedure>

<http://frontex.europa.eu/publications/?c=training>

■ Leidinių biuras

ISBN 978-92-9243-621-6
doi:10.2847/936747